

VANTAAN KAUPUNGIN VALMIUSOHJE

JULKINEN OSA

**Vantaa
Vanda**

SISÄLLYSLUETTELO

1	VALMIUSSUUNNITTELUN TARKOITUS	4
2	VARAUTUMINEN.....	4
2.1	Lainsäädäntö	4
2.1.1	Valmiuslaki	5
2.1.2	Puolustustilalaki	5
2.1.3	Pelastuslaki.....	6
2.1.4	Muut ohjaavat lait.....	6
2.2	Valtion viranomaiset	6
2.2.1	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY)	7
2.2.2	Aluehallintovirasto (AVI)	7
2.2.3	Hyvinvointialue	7
2.2.4	Pelastuslaitos	7
2.2.5	Poliisi	8
2.2.6	Puolustusvoimat.....	8
2.2.7	Rajavartiolaitos	8
3	TURVALLISUUSTILANTEET	8
3.1	Häiriötilanne ja poikkeusolot.....	9
3.2	Valmiustasot.....	9
4	ORGANISAATIO	10
4.1	Ominaispiirteet ja merkittävimmät riskit	10
4.2	Kaupungin johtaminen ja päätöksenteko normaali-, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	11
4.3	Kaupungin toimialojen avaintehtävät normaali-, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	12
4.3.1	Konsernijohdon ja elinvoiman toimiala.....	12
4.3.2	Kasvatuksen ja oppimisen toimiala.....	13
4.3.3	Kaupunkikulttuurin ja hyvinvoinnin toimiala	13
4.3.4	Kaupunkiympäristön toimiala.....	14
4.3.5	Poikkeusolojen erityistehtäviä	14
5	KAUPUNKIKONSERNIN YKSIKÖT	15

5.1	Helsingin seudun ympäristöpalvelut	15
5.2	Helsingin seudun liikenne.....	15
5.3	MetropoliLab Oy.....	15
5.4	Vantaan Energia	15
5.5	Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy	16
5.6	VTK Kiinteistöt Oy	16
5.6.1	Vivamus Kiinteistöt Oy	16
5.7	VAV Yhtymä Oy.....	16
6	KÄSITTEET.....	16
7	LÄHTEET	19

Julkaisija

Vantaan kaupunki

12/2024

Konsernijohtoon ja elinvoiman toimiala

1 VALMIUSSUUNNITTELUN TARKOITUS

Vantaan kaupunki toimii asukkaidensa turvallisuuden varmistamiseksi yhteistyössä valtion viranomaisten, yritysten, seurakuntayhtymän ja järjestöjen kanssa kaikissa oloissa. Kaupunki huolehtii asukkaiden hyvinvoinnista ja asukkaille elintärkeiden palvelujen tarjonnan jatkuvuudesta sekä palautumisesta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautuminen elintärkeiden tehtävien hoitoon ja kaupunkilaisten turvallisuuden varmistamiseen edellyttää keskeisten toimintojen valmiussuunnitelmaa ja poikkeusolojen toiminnan varmistamisen järjestelyjä.

Valmiussuunnittelun tarkoituksena on ohjata kaupungin toimintaa siten, että palvelutuotanto kyetään kaikissa olosuhteissa turvaamaan mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Huomio kiinnitetään siihen, että elintärkeiden toimintojen ylläpito erilaisissa turvallisuustilanteissa kyetään turvaamaan. Tällaisia turvallisuustilanteita ovat normaaliolot, häiriötilanteet, poikkeusolot sekä näiden aikana ilmenevät erityistilanteet. Lisäksi kaupungin on varauduttava poikkeusoloissa huolehtimaan lakisääteisistä erityistehtävistä, joita ovat väestönsuojelu ja erilaiset säännöstelytehtävät paikallistasolla.

2 VARAUTUMINEN

Varautumisella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta sekä koulutukset. Päämääränä on huolehtia onnettomuuksien ja häiriötilanteiden ehkäisystä, valmistautumisesta toimintaan niiden uhatessa tai sattuessaa ja suunnitella toipuminen. (Turvallisuuskomitea, 2023.)

Varautumisessa tarkoituksena on pyrkiä reagoinnin sijasta ennakointiin. Tämä edellyttää ennakoinnin suunnittelua, jossa seurataan toimintaympäristön muutostrendejä ja käydään läpi erilaisia skenaarioita harjoituksissa, mikä lisää valmiuksia odottamattomissa tilanteissa. Keskeinen osa varautumisen kehittämistä on palautteen, onnettomuustutkiminnan ja muiden asiantuntija-arvioiden hyödyntäminen. (Turvallisuuskomitea, 2023.)

2.1 Lainsäädäntö

Varautumisessa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja valmiussuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet perustuvat lainsäädännössä säänneltyihin toimivaltuuksiin. Suomalaisen yhteiskunnan poikkeusoloihin varautumisen perusajatus on, että myös poikkeusoloissa toimitaan mahdollisimman pitkälle normaalia lainsäädäntöä noudattaen. Poikkeusolojen niin edellyttäessä voidaan ylimmän valtionjohdon aloitteesta ottaa käyttöön erityisesti poikkeusolojen varalta säädettyjen lakien sallimia toimivaltuuksia. (Puolustusministeriö, 1999.)

2.1.1 Valmiuslaki

Keskeisin koko julkisen vallan toimintaa poikkeusoloissa ohjaava laki on valmiuslaki (1552/2011). Valmiuslain 12 §:ssä määrätään varautumisvelvollisuus. Sen mukaan muun muassa kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Valmiuslain 3 §:n mukaan määriteltujen poikkeusolojen vallitessa voidaan asetuksella oikeuttaa valtioneuvosto käyttämään valmiuslain sallimia toimivaltuuksia.

Valmiuslakia sovellettaessa valtioneuvosto saa muun muassa toimivaltuudet toteuttaa erilaisia poikkeusolojen edellyttämiä hyödykkeiden ja palveluiden säännöstelyjä, säännöstellä hintoja ja maksuja, ohjata työvoiman käyttöä, järjestää hallintoa poikkeusolojen edellyttämällä tavalla, ohjata teollisuuden ja maatalouden tuotantoa ja kaupan jakelua tai rajoittaa ihmisten liikkumisvapautta. Valmiuslain perusteella voidaan puolustusvalmiuden tehostamiseksi ottaa käyttöön muun muassa alueiden, tilojen ja ajoneuvojen luovutusvelvollisuus tai palvelujen suorittamisvelvollisuus puolustusvoimille. Valmiuslaissa määritellään pelastuslain mukaisten väestönsuojelun järjestelyjen toteuttamisen edellytykset ja väestönsuojelussa tarvittavat toimivaltuudet. (Valmiuslaki 1552/2011.)

2.1.2 Puolustustilalaki

Valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi voidaan valtakunnan puolustusta tehostaa ja sen turvallisuutta lujittaa saattamalla voimaan puolustustila Suomeen kohdistuvan sodan aikana sekä siihen rinnastettavissa vakavasti yleisen järjestyksen ylläpitämiseen vaikuttavissa sisäisissä, väkivaltaisissa levottomuuksissa, joilla pyritään kumoamaan tai muuttamaan perustuslain mukainen valtiorjestys.

Puolustustilalakia (1083/1991) sovelletaan vain siinä tapauksessa, että valmiuslaissa säädetyt toimivaltuudet eivät ole riittäviä. Valmiuslakia sovelletaan puolustustilan aikana siltä osin kuin puolustustilalaissa ei ole toisin säädetty. Normaali lainsäädäntö on voimassa ja muun muassa julkisia palveluita hoidetaan niitä koskevien säädösten mukaisesti turvallisuustilanteen mahdollistavassa laajuudessa myös puolustustilain ollessa voimassa.

Puolustustilalailla on tarkoitus ensisijaisesti parantaa puolustusvoimien ja muiden valtion viranomaisten toimintamahdollisuuksia. Kunnille puolustustilan voimaantulo merkitsee erityisesti sitä, että sotilasviranomaiset ja muut valtion viranomaiset voivat antaa sotilaallisen uhkan torjumisen edellyttämiä kuntien toimintaa sekä väestöä ja maantieteellistä aluetta koskevia määräyksiä. Kaupungin oman toiminnan johtamisesta vastaa kaupunginjohtaja ja toimialojen johto myös valmius- ja puolustustilain soveltamisen mahdollistavissa olosuhteissa.

Turvallisuustilanteen salliessa luottamuselimet kokoontuvat huolehtimaan päätöksentekotehtävistään myös poikkeusoloissa.

2.1.3 Pelastuslaki

Pelastuslaissa (379/2011) määrätään pelastustoiminnan vastuut ja poikkeusoloissa toteutettavan väestönsuojelun tehtävät, valmiusvaatimukset, organisaatioiden lainsäädännöllinen perusta ja näiden toimintojen suunnittelun ja varautumisen velvoitteet. Pelastuslaissa määritellään, millaisiin rakennuksiin on rakennettava väestönsuojat.

2.1.4 Muut ohjaavat lait

Lisäksi kaupungin varautumista ohjaa muun muassa seuraava erityislainsäädäntö:

- valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011
- laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1390/1992
- laki puolustusvoimista 551/2007
- valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 1048/2018
- terveydensuojelulaki 763/1994
- vesihuoltolaki 119/2001
- sähkömarkkinalaki 588/2013
- tartuntatautilaki 1227/2016

2.2 Valtion viranomaiset

Valtion viranomaiset varmistavat yhteiskunnan turvallisuutta ja vastaavat erilaisiin kriisitilanteisiin. Olennainen osa tätä on varautuminen ja valmiussuunnittelu sekä yhteistyö eri viranomaisten, kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. Tällainen yhteistyö mahdollistaa voimavarojen ja hyvien käytäntöjen tehokkaan jakamisen. Laaja-alainen yhteistyö ja varautuminen varmistavat, että valtio on kokonaisuudessaan kykenevä vastaamaan tehokkaasti erilaisiin uhkiin ja säilyttämään yhteiskunnan turvallisuuden.

2.2.1 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY)

ELY-keskukset edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. Nämä tehtävät jakautuvat kolmeen vastuualueeseen: elinkeino, työvoima ja osaaminen. ELY-keskusten alueet määräytyvät maakuntien mukaan, joten Vantaan kaupunki on osa Uudenmaan ELY-keskusta. (ELY-keskus, 2024.)

2.2.2 Aluehallintovirasto (AVI)

Aluehallintoviraston tehtävänä on valvoa ja ohjata valtionhallinnon tehtäviä alueellisesti. Se edistää muun muassa peruspalvelujen saatavuutta, ympäristönsuojelua sekä sisäistä turvallisuutta. Vantaan kaupunki on osa Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialuetta, joka tukee kaupunkia valmiussuunnittelussa ja sovittaa yhteen toimijoiden varautumista. (Suomi, 2024.)

2.2.3 Hyvinvointialue

Hyvinvointialue on kunnista ja valtiosta erillinen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen. Hyvinvointialue voi ottaa hoitaakseen alueellaan sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä. (Valtioneuvosto, 2024.)

Uudenmaan maakunnassa sijaitsevaa Keravan ja Vantaan kaupungin kattavaa hyvinvointialuetta kutsutaan Vantaan ja Keravan hyvinvointialueeksi (vakehyva). Vantaan kaupunki sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialue tekevät jatkuvaa turvallisuusyhteistyötä varmistaa kaupunkilaisille turvallisen ympäristön kaikissa oloissa.

2.2.4 Pelastuslaitos

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos tuottaa palveluita Vantaan ja Keravan sekä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueille. Pelastuslaitoksen tehtävänä on onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta, väestönsuojelu sekä näihin tehtäviin varautuminen.

Velvollisuutena on varmistaa, että määrätyt tehtävät voidaan hoitaa myös kriisiaikana. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos tukee Vantaan kaupunkia varautumisessa ja valmiussuunnittelussa.

2.2.5 Poliisi

Poliisin tehtävä on turvata yleinen järjestys ja turvallisuus. Vantaalla poliisitoiminnasta vastaa Itä-Uudenmaan poliisilaitos. Vantaan kaupunki tekee laajaa yhteistyötä poliisin kanssa sisäisen turvallisuuden vahvistamisen ja erilaisten poikkeusolojen järjestelyjen suhteen. Keskusrikospoliisin päätoimipiste sekä rikostekninen laboratorio sijaitsevat Vantaalla.

2.2.6 Puolustusvoimat

Puolustusvoimien organisaatiojaon mukaan Vantaa kuuluu Kaartin jääkärirykmentin toiminta-alueeseen. Joukko-osaston sekä siihen kuuluvan Uudenmaan aluetoimiston kanssa valmistellaan ja sovitaan yhteisiä poikkeusoloihin varautumisen ja poikkeusolojen toimintojen järjestelyjä. Yhteistyötä tehdään muun muassa asevelvollisuusasioissa ja maanpuolustushenkeä ylläpitävissä toiminnoissa.

Kaupungin toimialat ja kaupunkikonsernin yksiköt huolehtivat kriittisten työntekijöidensä varaamisesta kaupungin käyttöön poikkeusoloissa tekemällä varaushakemukset Uudenmaan aluetoimistolle vähintään kolmen vuoden välein. Henkilövaratut asevelvolliset jäävät liikekannallepanon aikana varaavan organisaation käyttöön.

2.2.7 Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen päätehtäviä ovat rajavalvonta maa- ja merialueilla sekä rajatarkastukset maarajoilla, satamissa ja lentoasemilla. Helsingin rajatarkastusosasto vastaa matkustajaliikenteen rajaturvallisuustehtävistä Helsinki-Vantaan lentoasemalla. Helsingin rajatarkastusosasto toimii lentoasemalla EU:n määrittelemänä kansainvälisenä yhteyspisteenä kotimaisten ja ulkomaisten viranomaisten ulkomaalaisasioita koskevissa asioissa.

3 TURVALLISUUSTILANTEET

Turvallisuustilanteet muuttuvat usein nopeasti ja ilmenevät yllättäen. Aktiivisella ja suunnitelmallisella varautumisella sekä ennakoivalla turvallisuustilanteiden seurannalla luodaan eri turvallisuustilanteiden kestävä perusta. Yhteiskunnan

turvallisuusstrategian tarkoittamia turvallisuustilanteita ovat normaaliolot, häiriötilanteet ja poikkeusolot.

3.1 Häiriötilanne ja poikkeusolot

Häiriötilanteella viitataan tilanteeseen, jossa normaali toiminta tai rutiinit ovat häiriintyneet, mutta tilanne ei välttämättä ole vielä vaatinut erityistoimenpiteitä tai poikkeuksellista johtamista (esim. lyhytkestoiset sähkökatkot). Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä, ja jonka hallinta edellyttää toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Häiriötilanne voi olla niin valtakunnallinen, alueellinen kuin paikallinenkin.

Poikkeusolot on valmiuslaissa 1552/2011 tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin laajoja tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusoloissa normaalit olosuhteet ja toimintatavat eivät riitä vastaamaan tilanteeseen, ja tarvitaan erityisiä toimenpiteitä, päätöksiä ja resurssien kohdentamista. Valmiuslain mukaan poikkeusoloja ovat muun muassa Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen rinnastettava hyökkäys tai sen välitön uhka, erityisen vakava kyberhyökkäys, suuronnettomuus sekä pandemia.

3.2 Valmiustasot

Perusvalmiudessa vallitsee normaaliolot, jossa tavoitteena on häiriöiden estäminen sekä valmiuden ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Perusvalmiudessa toimitaan normaalien johtamis-, viestintä- ja henkilöstöjärjestelyiden mukaan. Vähimmäisvaatimuksena on, että kriittiset tehtävät on tunnistettu ja niiden toteuttamiseksi tarvittavat resurssit on varattu etukäteen.

Tehostettu seuranta on normaaliolojen kiristynyt tilanne. Varsinaisesti valmiutta ei kohoteta, mutta tilanne edellyttää jatkuvaa tilanneseurantaa. Tarvittaessa valmistaudutaan valmiuden kohottamiseen.

Tehostettu valmius kattaa normaaliolojen vakavat häiriötilanteet, jolloin ylläpidetään tilannekuvaa sekä jatkuvaa johtamis- ja häiriötilanneviestintävalmiutta. Tarvittaessa priorisoidaan kaupungin keskeisiä tehtäviä ja valmistaudutaan valmiuden kohottamiseen.

Täysvalmius on tila, jossa vallitsee usein poikkeusolot tai siihen rinnastettava laajamittainen häiriötilanne. Usein saatavilla olevat resurssit ja kaikki voimavarat on otettu käyttöön. Tällöin tavoitteena on toimintakyvyn ja palvelun ylläpitäminen vähintään riittävällä tasolla. Tarvittaessa palveluja keskitetään tai rajoitetaan, jotta kriittiset palvelut voidaan turvata.

Kuva 1: Valmiustasot

4 ORGANISAATIO

Vantaan kaupunki pyrkii edistämään asukkaiden hyvinvointia, kehittämään kaupungin infrastruktuuria ja tarjoamaan laadukkaita palveluita eri elämäntilanteisiin aina varhaiskasvatuksesta tilojen kunnossapitoon. Kaupunki tarjoaa myös monenlaista tukea eri elämäntilanteisiin ja tarpeisiin, kuten opiskelupaikan ja uuden työn hankintaan. Vantaan kaupungin organisaatio koostuu neljästä toimialasta, joilla työskentelee yhteensä yli 8 000 vakituista ja määräaikaista työntekijää.

Kuva 2: Vantaan kaupungin organisaatio

4.1 Ominaispiirteet ja merkittävimmät riskit

Pääkaupunkiseutu on Suomen väestön, talouden, hallinnon ja poliittisen vallankäytön pääkeskus. Vantaa on osa Suomen pääkeskusta, joka on valtakunnan toimintakyvyn kannalta äärimmäisen tärkeä kaikissa yhteiskunnan elintärkeissä toiminnoissa. Väestöltään Vantaa on Suomen neljänneksi suurin kaupunki, jossa

puhutaan yli 120 eri kieltä. Vantaalla on myös huomattava määrä teollisuutta ja muita huoltovarmuuskriittisiä laitoksia.

Asukkaiden työssäkäynnin ja palveluiden käytön edellytys on Vantaalla liikennejärjestelmän toimivuus. Liikennejärjestelmän toimintakykyyn liittyvät ongelmat häiritsevät nopeasti kaupungin asukkaiden elämän sujumista, ja siihen kohdistuvat onnettomuudet ovat merkittävin suuronnettomuusuhka kaupungin alueella. Helsinki-Vantaan lentoasema vastaa suurimmasta osasta Suomen kansainvälisiä lentoyhteyksiä, ja maailmalla ilmenevät ongelmat sekä mahdolliset suomalaisiin kohdistuvat uhkat heijastuvat välittömästi lentoaseman kautta Vantaalle.

Suurimmat uhkat suuronnettomuuksista vakaviin poikkeusoloihin Vantaalla ovat:

- Suuri lento-, tieliikenne- tai junaonnettomuus
- Tuhoisa tulipalo kauppakeskuksessa tai suuressa hoitolaitoksessa
- Vantaanjoen ja Keravanjoen tulvat, tuhoiset myrskyt
- Vaarallisten aineiden päästöt ja kemialliset ympäristötuhot
- Vakava säteilylaskeuma
- Tartuntataudit
- Laajamittainen maahantulo
- Tietojärjestelmien, energiahuollon ja vesihuollon vakavat häiriöt
- Tuhoisa terroriteko tai -tekojen sarja, suuren uhrimäärän väkivaltarikokset
- Sotilaalliset uhkat

4.2 Kaupungin johtaminen ja päätöksenteko normaali-, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Kaupungin päätöksenteosta vastaavat normaali- ja poikkeusoloissa kuntalain ja hallintosäännön valtuuksien mukaisesti kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, lautakunnat ja johtokunnat. Päätöksenteon valtuuksia voidaan turvallisuustilanteen edellyttäessä ja erityisesti valmiuslain valtuuksia käyttöönotettaessa delegoida normaaliolojen käytäntöä laajemmin virkamiesjohdolle. Kaupunkitason varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin vastaavat kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja.

Vantaan kaupungin hallintosäännön (09/2023) 2 luvun 6 §:n 5 momentin mukaan häiriötilanteiden aikana ja poikkeusoloissa kaupunginjohtaja voi käyttää normaaliolojen hallintosäännön määrittelemästä toimivallasta poiketen päätösvaltaa

peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi, milloin asia koskee toimenpiteiden yhteensovittamista eri toimialueiden välillä, taloudellisten resurssien tai henkilöstöresurssien suuntaamista, tiedottamista tai muuta häiriötilanteen hoitamiseksi välttämätöntä päätöstä. Erityistoimivallan käyttöön ottamisesta päättää kaupunginhallitus tai kiireellisessä tapauksessa kaupunginjohtaja. Erityistoimivallan käyttämisen lakkaamisesta päättää kaupunginhallitus.

4.3 Kaupungin toimialojen avaintehtävät normaali-, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Vantaan kaupunki pyrkii turvaamaan asukkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden kaikissa tilanteissa. Toimialojen avaintehtävänä on tarjota laadukkaita peruspalveluita asukkaille. Tarvittaessa kaupungin eri toimialat ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen palveluiden saatavuuden. Poikkeusoloissa Vantaan kaupungin toimialojen tehtävänä on varmistaa yhteiskunnan toiminnan jatkuvuus ja asukkaiden turvallisuus parhaalla mahdollisella tavalla.

4.3.1 Konsernijohton ja elinvoiman toimiala

Konsernijohton ja elinvoiman toimiala huolehtii kaupungin johtamisjärjestelmän toimivuudesta kaikissa oloissa. Toimiala huolehtii kaupungin johtamisen edellyttämisestä yhteyksistä valtiojohtoon, eri valtion viranomaisiin ja naapurikaupunkien johtoon. Turvallisuustilanteen salliessa kaupungin päätöksentekojärjestelmille mahdollistetaan fyysinen tai sähköinen kokoontuminen, jotta ne voivat käyttää niille kuuluvaa säädösten ja hallintosäännön mukaista päätösvaltaa. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kaupunginjohtaja vastaa kaupungin yleisjohtamisesta ja voimavarojen osoittamisesta toimialoille, jotta elintärkeät tehtävät voidaan turvata. Konsernijohton ja elinvoiman toimiala vastaa kaupungin turvallisuustilannekuvan ylläpitämisestä sekä johtaa kaupunkitasoista kriisiviestintää.

Toimiala huolehtii kaupungin rahoituksen järjestämisestä, taloushallinnon ja palkkahallinnon toimivuudesta sekä konserni- ja omistajaohjauksen toteutumisesta kaikissa oloissa. Toimiala varmistaa hankinnoissa materiaalien ja palvelujen saatavuuden toimittajilta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, niiltä osin, kun kilpailuttamisvastuu on keskitetty. Toimiala huolehtii tietojärjestelmien, tietoliikenteen ja telepalvelujen varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Toimiala huolehtii myös kaupungin asiakirjahallinnon ja arkistoinnin turvallisesta hoidosta sekä vaalien järjestämisestä kaikissa oloissa.

Lisäksi toimiala vastaa kaikissa oloissa julkisten työvoimapalveluiden ja kotoutumisen edistämisen palveluiden järjestämisestä sekä työvoimaviranomaisen muiden tehtävien (mm. työttömyysturvatehtävät) hoitamisesta. Yhteiskunnallisissa poikkeusoloissa toimiala vastaa valmiuslaissa työvoimaviranomaiselle säädetyistä erityistehtävistä. Toimialan vastuulla ovat myös kaupungin monikanavaiset ja saavutettavat neuvonta-, ohjaus ja asiointipalvelut.

4.3.2 Kasvatuksen ja oppimisen toimiala

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala vastaa varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perusopetuksesta ja toisen asteen koulutuksesta, koko oppimisen polun tukemisesta sekä toimialan ruotsinkielisistä palveluista ja ruotsinkielisten palveluiden kaupunkitasoisesta koordinoinnista. Perustehtävänä on edistää lasten, nuorten sekä kaiken ikäisten oppijoiden hyvää elämää. Toimialan tavoitteena on rakentaa yhdessä oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Oppimista edistetään vahvistamalla elinikäistä uteliaisuutta, mahdollistamalla jokaisen kasvu omaan potentiaaliinsa ja toimimalla yhdessä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tehtävä on vahvistaa hyvinvointia niin, että se luo hyvät edellytykset kasvuille ja oppimiselle. Lisäksi toimialan johdon alaisuudessa on yhteiset palvelut -palveluyksikkö, joka vastaa keskitetysti toimialan vastuulla olevista talous- ja hallintopalveluista sekä opiskeluhuollon yhteistyön koordinoinnista hyvinvointialueen kanssa.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kasvatuksen ja oppimisen toimialan tehtävänä on jatkaa kasvatuksen ja opetuksen toimintojen järjestämistä turvallisuustilanteen sallimissa rajoissa. Ensisijainen tavoite on perustehtävän toimivuuden turvaaminen. Normaaliolojen menettelyjä ja järjestelyjä muutetaan ja kehitetään soveltuviksi myös erityis- ja häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin.

4.3.3 Kaupunkikulttuurin ja hyvinvoinnin toimiala

Kaupunkikulttuurin ja hyvinvoinnin toimiala vastaa nuoriso- ja yhteisöpalveluiden, liikunta-, kulttuuri- ja kirjastopalveluiden sekä elinikäisen oppimisen palvelualueen palveluiden järjestämisestä. Normaalioloissa toimiala johtaa ja koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä, joka edesauttaa asukkaiden henkisen kriisinkestävyyden ylläpitämistä. Lisäksi toimiala vastaa Yhteisen pöydän hävikkiterminaalista, joka kuljettaa lahjoittajilta saatua hävikkiruokaa vantaalaisille ruoka-apua tekeville toimijoille ja tekee yhteisötyötä tässä verkostossa.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa toimiala priorisoi ja sopeuttaa palvelutuotantoaan tilanteen vaatimalla tavalla. Kaupunkikulttuurin ja hyvinvoinnin toimiala koordinoi järjestötukea ja pyrkii ylläpitämään toimintojaan asukkaiden hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Tarvittaessa toimiala tukee muiden toimialojen kriittistä toimintaa ja vapauttaa tiloja sekä henkilöstöä muuhun käyttöön.

4.3.4 Kaupunkiympäristön toimiala

Kaupunkiympäristön toimialan tehtävänä on kaupunkirakenteen ja ympäristön sekä liikenteen ja yhdyskuntatekniikan kokonaisvaltainen kehittäminen, hallinta ja hoito sekä kaupungin strategisten tavoitteiden mukaisen elinkeinopolitiikan, maapolitiikan, asuntopolitiikan, ympäristöpolitiikan ja ympäristöterveydenhuollon kehittäminen ja toteuttaminen. Normaalioloissa kaupunkiympäristön toimiala huolehtii sille määrättyjen tehtävien toteuttamisesta normaalin organisaatorakenteen, vastuualueiden ja resurssien puitteissa. Kriisitilanteisiin varaudutaan ennakolta muun ohella huolehtimalla siitä, että toimialalla on käytettävissään riittävästi omaa kalustoa sekä välineistöä. Toimitiloja koskeviin kriisitilanteisiin varaudutaan suunnittelemalla kohteet niiden toiminnan edellyttämien vaatimusten mukaisesti.

Kaupunkiympäristön toimialan roolina häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on toimialan omien kriittisten ja lakisääteisten tehtävien turvaaminen sekä muun kaupunkiorganisaation tukeminen näiden vastaavissa tehtävissä. Yksi näkyvimmistä ja kuntalaisten arkeen eniten vaikuttavista toiminnoista on katualueiden ja muiden yleisten alueiden kunnossapito, niin normaalioloissa kuin myös poikkeusoloissa sekä häiriötilanteissa. Lisäksi kaupunkiympäristön toimiala hallinnoi kaupungin ajoneuvoja ja konekalustoa. Toimiala vastaa väestön suojaamiseksi perustettavan raivaus- ja pelastusjoukkueen perustamisesta (valmiuslaki 1552/2011, 120 §.)

4.3.5 Poikkeusolojen erityistehtäviä

Pitkäkestoisissa valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa kaupunki voi joutua osallistumaan huoltovarmuuden kannalta tärkeiden tuotteiden tai toimintojen säännöstelyiden toteutukseen. Kaupunki toimii paikallistason säännöstelyviranomaisena valtioneuvoston päättäessä rakentamisen, rakennustarvikkeiden, päivittäistavaroiden ja asuntokannan säännöstelyistä. Kaupunki vastaa myös valmiuslaissa työvoimaviranomaiselle säädetyistä erityistehtävistä, kuten työmääräyksien antamisesta sekä työnvälityspakon toteuttamisesta.

5 KAUPUNKIKONSERNIN YKSIKÖT

Vantaan kaupunki on jäsenenä useissa kuntayhtymissä, jotka huolehtivat palveluiden järjestämisestä asukkaille. Kaupunki omistaa kokonaan tai on osakkaana lukuisissa osakeyhtiöissä. Kaupungin valmiussuunnitelman julkisessa osassa avataan kaupunkikonsernien avaintehtäviä, joiden vastuulla olevien palvelujen tarjonnan jatkuvuus on asukkaille elintärkeää.

5.1 Helsingin seudun ympäristöpalvelut

Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) huolehtii puhtaan veden saatavuuden turvaamisesta toimialueensa asukkaille, hoitolaitoksille ja huoltovarmuuden kannalta tärkeille yrityksille kaikissa oloissa. Jäteveden käsittelyn järjestelyjen ja kiinteiden jätteiden jätehuollon toimivuus varmistetaan kaikissa oloissa. HSY ylläpitää pääkaupunkiseudun varautumissuunnitelmaa ilmanlaadun äkillisen heikkenemisen varalle.

5.2 Helsingin seudun liikenne

Helsingin seudun liikenteen (HSL) vastuulla on seudullisen ja Vantaan sisäisen joukkoliikennejärjestelmän toimivuuden turvaaminen kaikissa oloissa. HSL varautuu osallistumaan pelastusviranomaisten tai poliisin johtamiin onnettomuuksien, häiriötilanteiden tai poikkeusolojen edellyttämien evakuointien ja väestönsiirtojen toteutukseen ohjaamalla tarvittavien ajoneuvojen saatavuutta.

5.3 MetropoliLab Oy

MetropoliLab Oy on Helsingin kaupungin tytäryhtiö, jonka muut omistajat ovat Espoo, Vantaa ja Kauniainen. Yritys tarjoaa laboratoriopalveluita esimerkiksi yrityksille, kunnille ja valtion viranomaisille. MetropoliLab hoitaa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa elintarvike- ja veden laadun valvonnan sekä poikkeusolojen alueellisen CBRN-laboratorion tehtävät Vantaan kaupungin tarpeiden mukaisesti.

5.4 Vantaan Energia

Vantaan alueella Vantaan ja Helsingin kaupunkien omistama Vantaan Energia konserni vastaa sähkön ja kaukolämmön jakelusta. Vantaan Energia tuottaa sähköä ja kaukolämpöä omilla voimalaitoksillaan ja varmistaa näiden energiamuotojen saatavuuden Vantaalla. Huoltovarmuuskeskuksen alainen Voimatalouspooli johtaa

energian tuotannon, siirron ja jakelun yritysکوhtaista varautumista ja valmiussuunnittelua.

5.5 Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy

Vantti Oy vastaa kaupungin toimialojen vartiointi-, puhtaus- ja ateriapalveluista kaikissa tilanteissa. Lisäksi Vantti Oy hoitaa kaikissa oloissa kaupunkiympäristön toimialan tilaamat kiinteistöjen huoltopalvelut. Vantti Oy:n henkilöstöä nimitetään myös kaupunkiympäristön toimialan poikkeusoloissa perustettuun raivaus- ja pelastusjoukkueeseen.

5.6 VTK Kiinteistöt Oy

VTK Kiinteistöt Oy vuokraa kaupungille ja muille Vantaalla toimiville toimijoille kiinteistöjä, rakennuksia ja huoneistoja sekä toimii rakennuttajana ja kiinteistökehittäjänä vantaalaisissa kohteissa. VTK huolehtii hallinnoimiensa Vantaan kaupungin käytössä olevien kiinteistöjen väestönsuojien ylläpidosta sekä kriittisten rakennusten varavoimajärjestelyistä.

5.6.1 Vivamus Kiinteistöt Oy

Vivamus Kiinteistöt Oy on osa Vantaan kaupungin omistamaa VTK Kiinteistöt Oy -konsernia. Liiketoiminta jakautui liiketoimintasiirrolla kahteen eri liiketoimintakokonaisuuteen vuodenvaihteessa 2023–2024. Yhtiö vuokraa kiinteistöjä ja toimitiloja pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin Vantaalla ja tuottaa isännöintipalveluita kiinteistöyhtiöille. Vivamus Kiinteistöt Oy on markkinaehtoinen yhtiö.

5.7 VAV Yhtymä Oy

VAV Yhtymä Oy on Vantaan kaupungin omistama yhtiö, joka rakennuttaa, omistaa ja hallinnoi vuokra-asuntoja Vantaalla. VAV huolehtii hallinnoimiensa kiinteistöjen väestönsuojien ylläpidosta ja varautuu tekemään yhteistyötä kaupungin kanssa valmiuslain mukaisessa asuntokannan käytön säännöstelyssä.

6 KÄSITTEET

Henkilövaraus eli VAP varaus tarkoittaa tilannetta, jossa poikkeusaikojen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi osaa reserviläisistä ei kutsuta

asepalvelukseen. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa. Puolustusvoimien aluetoimistot ratkaisevat asevelvollisia koskevat ja siviilipalveluskeskus siviilipalvelusvelvollisia koskevat varaushakemukset.

Häiriötilanteella viitataan tilanteeseen, jossa normaali toiminta tai rutiinit ovat häiriintyneet, mutta tilanne ei välttämättä ole vielä vaatinut erityistoimenpiteitä tai poikkeuksellista johtamista. Se vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaali- kuin poikkeusoloissa. Häiriötilanne voi olla niin valtakunnallinen, alueellinen kuin paikallinen.

Normaaliolot ovat yhteiskunnan pääsääntöinen tila. Normaalioloissa esiintyvät uhat voidaan ehkäistä ennalta tai tarvittaessa torjua normaalein toimivaltuuksin, voimavaroin sekä riskienhallinnan keinoin. Normaaliolosuhteissa kehitetyt järjestelmät luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pelastusmuodostelma on pelastustoimintaan osallistuva organisoitu joukko ja sen käyttämä pelastuskalusto. Pelastusmuodostelmia ovat pelastusyksikkö, -joukkue, -komppania ja -yhtymä.

Poikkeusolot on valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin laajoja tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusoloissa normaalit olosuhteet ja toimintatavat eivät riitä vastaamaan tilanteeseen, ja tarvitaan erityisiä toimenpiteitä, päätöksiä ja resurssien kohdentamista. Valmiuslain mukaan poikkeusoloja ovat muun muassa Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen rinnastettava hyökkäys tai sen välitön uhka, erityisen vakava kyberhyökkäys, suuronnettomuus sekä pandemia.

Resilienssi tarkoittaa yksilöiden ja yhteisöjen kykyä ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmiutta kohdata häiriöitä ja kriisejä ja palautua niistä.

Tilannekuva on kuvaus siitä, mitä tapahtuu ja miten tilanne on kehittymässä. Siihen on koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilanteen taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Tilannekuvan kokoamisella pyritään

luomaan edellytyksiä päätöksentekoon ja johtamiseen tarvittavan tilannetietoisuuden muodostamiselle.

Tilannepäiväkirja on kriisijohtamisen työkalu, jonka avulla ylläpidetään tilannekuvaa. Siihen kirjataan aikajärjestyksellä kaikki tehdyt päätökset (ml. taustat ja perustelut) ja toimenpiteet sekä toimintaan vaikuttavat muutokset ja ulkopuoliset päätökset. Tilannepäiväkirjan avulla voidaan arvioida tilanteen hoitamista ja tarkastella tehtyjä päätöksiä ja toimenpiteitä.

Toimintakortti on lyhyt ja tiivis ohjeistus, joka sisältää tehtäväkuvauksen ja toimenpiteet tiettyä häiriötilannetta varten. Toimintakortti on tarkoitettu tukemaan päätöksentekoa ja toiminnan tehokkuutta häiriötilanteessa.

Toipuminen tarkoittaa toimintakyvyn palautumista kriisin, häiriötilanteen tai poikkeusolojen jälkeen.

Väestönsuojelumuodostelma on väestönsuojeluun osallistuva organisoitu joukko varusteineen. Väestönsuojelumuodostelmia ovat raivaus- ja rakentamisryhmät, yleishuolto- ja muonitusryhmät, valmius- ja ensiapuryhmät tai -joukkueet, sairaankuljetusryhmät tai -joukkueet, psykososiaalisen tuen ja palvelujen työryhmät, henkilö- ja materiaalipuhdistusryhmät sekä pelastuskoiraryhmät. Poikkeusoloissa myös pelastusmuodostelmat ovat väestönsuojelumuodostelmia.

7 LÄHTEET

ELY-keskus, 2024. Viitattu 2.1.2024.

<https://www.ely-keskus.fi/ely-keskukset>

Puolustusministeriö, 1999. Viitattu 28.12.2023.

[675 varautuminen.pdf \(defmin.fi\)](#)

Suomi, 2024. Viitattu 2.1.2024.

<https://www.suomi.fi/organisaatio/aluehallintovirasto/eda31066-86c8-4426-8e09-b6fd698b94ce>

Turvallisuuskomitea, 2023. Viitattu 28.12.2023.

<https://turvallisuuskomitea.fi/yhteiskunnan-turvallisuusstrategia/ennakointi-ja-varautuminen/>

Valtioneuvosto, 2024. Viitattu 2.1.2024.

<https://soteuudistus.fi/mika-on-hyvinvointialue>

Valmiuslaki 1552/2011.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552#O1L3P12>

